

Надія Григорова

Ольга Іващенко

Культура зображення у художньому тексті: виклики сумнівності фахового перекладу

Ситуація перекладу є поєднанням необхідності точно передати закладене у тексті оригінальне послання його автора зі свободою у інтерпретації цього послання у контексті мови і культури перекладу. Множина виражальних засобів кожної мови передбачає певний ступінь альтернативності їх використання, яка дає змогу вибирати найкращий варіант для досягнення точнішого розуміння послання автора з урахуванням специфіки як мови оригіналу, так і мови перекладу. Штучний інтелект (ШІ), який все ширше і частіше використовують також для потреб перекладу з іноземної мови, далеко не завжди вловлює тонкощі завдань контекстуального перекладу. У ситуації фахового перекладу недостатнім є знання певного специфічного словника, властивого певній царині спеціальних знань – адже також необхідне глибоке знання проблематики перекладу. Якщо мова йде про сумнівність фахового перекладу художніх текстів, ШІ виявляється більше схильним обходити проблему, а не вирішувати її. Наприклад, гостро постає питання розуміння особистостей персонажів художнього твору, їх емоцій, мотивацій тощо. Зображення цих персонажів автором нерідко включає в себе непрямі характеристики, а також іронію, яка змушує інколи розуміти певні характеристики прямо протилежним чином. У статті проаналізовано сильні сторони та обмеження аналітичного та герменевтичного підходів до виконання завдань перекладу візуальних зображень. Особлива увага авторів цієї статті зосереджена на аналізі екологічного підходу у теорії сприйняття та значущості його використання при формуванні культури візуального зображення, що дає важливе методологічне підґрунтя для успішного фахового

перекладу мовного вираження візуальних образів. Тому використання ШІ у перекладі з іноземної має супроводжуватися експертною оцінкою людини, яка є профільним фаховим перекладачем.

Ключові слова: фаховий переклад, культура зображення, візуальні образи, Штучний інтелект (ШІ), сумлінність фахового перекладу, людина як фаховий перекладач.

Вступ

Ситуація сучасного перекладу набуває небаченого раніше прояснення і водночас надсилає все більш очевидні виклики для перекладача. Цю ситуацію все більшою мірою визначає використання ресурсів Штучного Інтелекту (далі – ШІ): шляхом послідовних і конкурентних удосконалень на наших очах відбувається неухильний перехід від доволі примітивного машинного перекладу, який отримував заслужену критику, до більш софістикованих і досконалих версій перекладу Великих Мовних Моделей (далі – BMM, англ. Large Language Models – LLMs), які вже могли би позмагатися у перекладі з деякими студентами перших курсів іноземної філології, хоча все ще не здатні успішно перекладати складні тексти. Питання полягає у тому, якою є перспектива того, що ШІ зможе перекладати на рівні людини, яка є фаховим перекладачем, або навіть краще – як вважають деякі оптимісти. Але більш важливим питанням є не те, наскільки успішно зможе навчатися (чи, точніше, «навчатися») ШІ, а те, якою мірою і у яких аспектах це навчання ШІ зможе створити освітні моделі, які покращать діяльність людей як фахових перекладачів.

Важливим напрямом може бути при цьому не так змагання людини і ШІ (що, втім, у кожному разі неминуче), як пошук і створення найбільш продуктивного режиму взаємодії людини і ШІ. Саме у цьому якнайкраще виявляє себе культура сучасного перекладача: не уникати ШІ, не перекладати на нього (а фактично на програмістів) усю чи майже усю роботу, але активно і чутливо контролювати увесь процес перекладу.

Втім, сюжет з ШІ, хоч і є все більш впливовим у сучасному суспільстві, однак, переважно лише загострює проблеми, які існували задовго до його появи – наприклад, проблему складності передачі сенсів при перекладі на іноземну мову. Попри видиме глобальне домінування англійської як головної мови міжнародного спілкування, у світі не просто існує, але активно розвивається значна кількість природних мов, кожна з яких є не лише певною системою передачі смислів, але й складною системою їх кодування, кожен з користувачів якої може додавати до неї власні її ускладнення. Оскільки соціальні комунікації у світі інтенсифікуються і узалежнюють від себе все більшу кількість подій і процесів, критично важливим стає вміння успішно декодувати величезний обсяг

повідомлень. Чи не найбільш проблемним при цьому виявляється декодування саме повідомлень з іноземної мови.

Позначена ситуація є доволі масштабною, причому значна частина її складових ще й досі перебуває у стані становлення, а деякі виникають просто на очах або очікуються у ближчому майбутньому. Тому в цілому цю ситуацію охарактеризувати нелегко. Втім, цілком можна спробувати аналізувати її по частинам, особливо – по тим, які мають найбільш значні впливи. Темою для нинішнього дослідження обрано один з найбільш яскравих прикладів, який ілюструє дану проблему при роботі із адекватністю і точністю передачі візуальних зображень у тексті. А метою цього дослідження є з'ясування методологічних підстав сумлінності фахового перекладу як складової культури зображення у художньому тексті. Нашою *гіпотезою* буде світоглядно-методологічна обумовленість культури зображення у художньому тексті, що своєю чергою створює необхідність врахування цієї обумовленості як основу його сумлінного фахового перекладу. Відстежимо цю гіпотезу на прикладі таких світоглядно-методологічних підходів, як філософська герменевтика, аналітична філософія та екологічного підходу у теорії сприйняття.

Звернувшись до методології ціннісного функціоналізму, запропонованої Михайлом Бойченком, і зокрема до його ідеї конкурентного співіснування світоглядів як своєрідних вихорів притягнення до себе окремих особистостей спробуємо показати, що у перекладі критично важливо враховувати загальну світоглядно-методологічну парадигму, якою більш чи менш свідомо послуговується автор тексту, який підлягає перекладу.

Аналітичні аспекти перекладу візуальних зображень

Значною мірою використання ШІ у перекладі спирається на ідею можливості однозначного витлумачення сенсів, закладених у текст, а ця ідея завдячує своєму чи не найбільшому своєму системному висвітленню та обґрунтуванню у аналітичній філософії. Втім, і сама аналітична філософія не є першоосновою розуміння того, як працює ШІ – більше того, навряд чи вона є, як вважають деякі її критики, спробою створити одновимірний смисловий універсум, у якому усі символи, образи, у тому числі й візуальні мають бути редукованими до однозначного їх витлумачення.

Індійський дослідник Санджит Чакраборті, наприклад, звертає увагу на те, що аналітична філософія тісно взаємопов'язана з критичним мисленням, однак, на противагу більшості представників аналітичної філософії не так вважає її підґрунтям критичного мислення, скільки навпаки – розглядає саму аналітичну філософію як результат застосування критичного мислення: «Скептичне спостереження, досвід, розум, аналіз,

судження, відповідальність, раціональність та рефлексивні думки породжують нашу концептуалізацію, що базується на критичному мисленні» [Chakraborty 2017: 1]. Чакраборті робить доволі широкий огляд аналітичної методології, який виходить далеко за межі власне аналітичної філософії, захоплюючи також філософські концепції Уїларда Куайна, Томаса Куна, Ноама Чомскі, Гіларі Патнема, а також філософські ідеї Віденського гуртка – усю цю методологію він розглядає під кутом зору мовного релятивізму як логічного і неминучого наслідку застосування критичного мислення у пошуках істини. Зрештою, він доходить висновку, який ставить у центр цих пошуків саме аналітичну філософію, яка, на його погляд, є дуже юною (звісно ж – на фоні кількох тисячоліть індійської філософії, які представляє сам Чакраборті), але все ж вхоплює саму суть головного завдання філософії: «Від Вітгенштейна до Девідсона, від Стросона до Патнема, всі вони зосереджуються на комунікативній функції мови, і, очевидно, для них процес комунікації є успішним та ефективним лише тоді, коли істоти, які спілкуються, є критичними мислителями, які мають певні раціональні доводи, здоровий глузд, ситуативний попередній досвід і, особливо, здібності, які вони отримують у своїй мовній спільноті. Тому критичне мислення є широким шляхом, який утворює першооснови аналітичної філософії» [Chakraborty 2017: 9].

Такий підхід Чакраборті підтверджують і інші індійські дослідники, як наприклад, Мудасір Ахмад Тантрай, Тарік Рафік Хан та Іфрахмохун Дін Ратерякі звертають увагу на той факт, що сучасна логіка, на яку спирається аналітична філософія, також не оперує двовимірною однозначністю, але швидше враховує те, що все у світі є більшою чи меншою мірою неоднозначним або взагалі невизначеним: «Символічна логіка – це багатозначна система; твердження або істинні, або хибні. У логіці також існує тризначна система (істинне, хибне та невизначене), а також модальна логіка, яка показує логічні зв'язки між «обов'язково *p*», «фактично *p*» та «може бути *p*». Часова логіка, яку іноді називають нечіткою або невизначеною» [Tantray et al. 2020: 19].

Виходячи з такого розширеного розуміння завдань і концептуальних засад аналітичної філософії можна прийняти гіпотезу, що аналітичну філософію можна використовувати для витлумачення багатовимірного у сенсовому плані світу візуальної інформації. Адже ШІ здатен як однозначно ідентифікувати певне зображення, так і знайти множинні варіанти його інтерпретації. Втім, те, як здійснювати цю інтерпретацію під час створення зображення, його розпізнавання у різних аспектах, його представлення у різних контекстах – все це та багато іншого є завданнями, які навряд чи будуть під силу ШІ, оскільки потребують не лише специфічного людського досвіду, але й специфічної людської креативності, яка базується не лише на цьому досвіді, але й на людських цінностях, які

III опанувати повною мірою не здатен – це завдання для людини, яка є фаховим перекладачем. Як слушно зауважує український дослідник Михайло Бойченко, не цінності варто однозначно підпорядковувати функціям, але навпаки – слід витлумачувати функції як варіативні способи втілення тих цілей, які ставить перед собою людина, утверджуючи певні цінності [Бойченко 2012: 25]. Втім, застосування III допомагає краще класифікувати основні напрями застосування цих специфічних людських компетентностей: аналіз природи візуального досвіду, нюанси конкретного взаємозв'язку між образами, мовою та розумом, виявлення ролі візуальних образів у функціонуванні людського мислення. Крім усього іншого, такий досвід потребує не лише регулярних мовних практик, у тому числі й перекладацьких, але й концептуального виявлення принципів того, як взаємопов'язане візуальне зображення, представлення та розуміння інформації. А це вже є справою філософії.

Саме у цьому коридорі варто, на нашу думку, оцінювати можливості аналітичного підходу у тлумаченні художньої літератури загалом (як це пропонує фінський філософ Юка Міконен [Mikkonen 2021]), а також більш специфічного завдання розуміння художніх образів у такій літературі. Втім, це завдання практично усі дослідники покладають передусім на філософську герменевтику.

Герменевтичні аспекти перекладу візуальних зображень

В тих межах, які цілком підставово задає аналітична філософія як інструмент критичного мислення, застосованого до мови, може надзвичайно продуктивно працювати філософська герменевтика. Для неї властивий наголос на багатозначності тексту і, відповідно, некоректності ставити завдання виявити «правильний» варіант його розуміння, оскільки такий в принципі неможливий як один і винятковий – навпаки, правильне розуміння певного предмету дослідження передбачає визнання сенсової багатовимірності цього предмету. Така ситуація виникає внаслідок того, що філософська герменевтика визнає значущість кожного наявного і можливого інтерпретатора цього предмету дослідження. Особливо яскраво це проявляє себе у ситуації літературного перекладу, коли конкурентні версії перекладу розкривають чуттєвий світ певного персонажа. Ситуація такого перекладу потребує не просто розуміння сенсів, які стоять за словами у реченнях оригінального художнього твору, але й співпереживання певному персонажу у цьому творі. Це підносить роль особистості перекладача – і у цьому III аж ніяк не може бути конкурентом людині.

Ці обставини викликають загальний новий інтерес до філософської герменевтики як методології, яка розкриває специфічно людський під-

хід до інформації – власне будь-яке якісне опрацювання інформації потребує не формальної її інтерпретації, на яку здатний ШІ, але її змістове розуміння, яке закорінено у людське буття. Саме цим варто пояснити ренесанс інтересу до доволі давніх праць класиків філософської герменевтики знаменитого німецького професора Ганса-Георга Гадамера та відомого французького філософа Поля Рікера [Ivic 2020]. На цьому фоні інтересу до онтологічних засад візуального сприйняття деякі дослідники йдуть ще далі, ніж філософська герменевтика, і виходять на антропологічний рівень осмислення образного сприйняття [Ross 2016], на онтологічні засади комунікації [Апель 2009] тощо.

На відміну від поодиноких праць, присвячених ролі аналітичної філософії у перекладах, наявні численні дослідження окремих герменевтичних прийомів і загального філософського герменевтичного підходу до перекладу [Stefanink 2017; Stolze 2008; Stolze 2012; Stolze et al. 2015]. Серед них неважко знайти ті, які звертають увагу на проблему адекватної передачі досвіду візуальної інформації загалом і окремих візуальних переживань зокрема [Müller 2020]. Художні образи взагалі є одним із головних предметів інтерпретації герменевтики.

Звертаючись до ситуації літературного та фахового перекладу візуальних образів у герменевтичному контексті, окремо слід звернути увагу на врахування того літературного та загалом культурного контексту, у якому здійснюється переклад: насправді мова йде навіть про два таких контексти – культурний контекст, у якому знаходиться текст оригіналу, і культурний контекст тієї мови, на яку здійснюється переклад.

Крім того, слід враховувати і той особливий візуальний досвід, який мають у сфері реклами та дизайну, де розуміння споживача має бути гарантовано точним – інакше буде відсутнім комерційний ефект. Якщо у сфері культури та мистецтва, які залишаються базово у сфері естетики, цінується створення картини сприйняття, яку цінують за її здатність підтримувати розмаїті інтерпретації (аби охопити ширше коло поціновувачів), то у комерційній сфері картина в голові споживача має бути запрограмованою однозначно. Цікаве спостереження дає Луз де Кармел Вілчис Есківел, коли говорить про формування візуальної картини як горизонту смислового сприйняття: «В інтерпретації розроблених зображень *горизонт* може мати як практичний, так і теоретичний характер, і він може стосуватися певного дискурсу чи жанру. Він завжди пов'язаний з досвідом і утворює спектр, який постійно розширюється та урізноманітнюється завдяки неминучій динаміці дизайну. Фактично, дизайнери постійно працюють на основі злиття або об'єднання горизонтів; тобто вони переглядають попередні дизайни, впливи та рішення подібних проблем. Якщо цього не робити, дизайн буде поверховим, редукаціоністським та конвенційним, і повторюватиме загальні місця

в так званому наївному баченні візуальної мови» [Vilchis Esquivel 2012: 50]. Можна це проінтерпретувати так: художник прагне створювати на основі власного горизонту сприйняття так, щоби множити горизонти сприйняття поціновувачів його творчості, тоді як комерційний дизайнер прагне створювати свій візуальний продукт так, щоби він створював ефект накладання і поєднання горизонтів різних споживачів у один горизонт – уваги до визначеного комерційного продукту. Наприклад, розмаїття способів світосприйняття певна корпорація прагне підпорядкувати перетворення їх на стиль життя згідно певного комерційного бренду [Stejskal 2021].

Втім, не лише комерційний інтерес може бути націленим на злиття горизонтів сприйняття. Легко собі уявити аналогічне завдання у сфері політики, або інших сферах, які прагнуть здійснювати власний контроль за сприйняттям людей, встановлюючи свою владу над їхньою поведінкою. Більше того – навіть кожен представник сучасного суспільства стає візуалом, активним носієм візуальної культури [Soreanu 2022], тобто є не лише пасивним у сприйнятті візуальних образів, а вміло використовує візуальну мову для більш успішної комунікації, яка все більше містить у собі елементи невербальної комунікації [Бойченко 2020].

Культура візуального зображення у тексті і екологічний підхід у теорії сприйняття

На відміну від філософської герменевтики, здається, що феноменологічна філософія все ж виходить з інваріантності того, що підлягає перекладу іноземною мовою, коли йдеться про візуальні об'єкти. Більше того, саме звернення до візуальних образів дає можливість чітко позначити те, що неможливо хибно перекласти: «образ – це не редукований далі спосіб відкриття світу, яким він є сам по собі» [Rautenberg 2023: 101]. Тут Йоахім Раутенберг передає центральну позицію, яку відстоюють представники феноменології, які досліджують іконічний поворот, і зокрема, передає позицію рецензованого ним перекладу праці Емануеля Алоа з німецької на англійську [Alloa 2021].

Тут слід брати до увагу так званий іконічний або ж картинний поворот, який визнують сучасні дослідники – зокрема, цей поворот класично охарактеризовано у розділі «Chapter VII: The Iconic Turn/Pictorial Turn» у книзі Дорис Бахман-Медик, яка присвячена темі культурних поворотів [Bachmann-Medick 2016: 245-278]. Варто зауважити, що картинний поворот можна витлумачувати також у контексті концепту картини світу, запропонованого Мартином Гайдегером [Heidegger 1977]. Картина світу задає значно більшу рамку сприйняття, аніж окремі літературний твір, рекламний або пропагандистський продукт чи будь-який інший

окремий візуальний об'єкт. Очевидно, що тут хоч і можлива певна альтернативність, але не для одного суспільства, або, в усякому разі, не для однієї спільноти. Всередині такого суспільства чи спільноти витлумачуватися ця картина світу усіма буде однозначно. Хоча ця однозначність буде дещо іншого ґатунку, аніж одновимірність іконічного зображення: картина світу може припускати варіації, які мають в кінцевому рахунку її підтверджувати. Іконічний знак всередині картини світу піднімає питання екологічності зображення – тобто співвіднесення зображення з його контекстом, його середовищем.

Вочевидь, дослідження іконічного повороту, а ще більше картинного повороту дає підстави говорити про певну однозначність, яка є прямо протилежною однозначності, до якої закликає аналітична філософія: «Бо «образ» – це не просто якась нова тема, а набагато більше стосується іншого способу мислення, який показав себе здатним проявити та скористатися давно занедбаними когнітивними можливостями, що лежать у невербальному представленні» [Boehm, & Mitchell 2010: 9]. Якщо аналітична філософія знаходить однозначність у однозначному тлумаченні слів, то феноменологія картинного повороту не вбачає такої можливості, але натомість протиставляє мові як принципово багатозначній однозначність візуального образу.

У цьому ракурсі набуває онтологічного значення те, як візуальна культура створює значення у свій особливий спосіб, на відміну від мови. Візуальні образи створюють значення у особливий спосіб і витлумачувати їх за допомогою слів – справді є завданням підвищеної складності, на яке III навряд чи колись буде спроможним. Те, як люди себе презентують у повсякденному житті (особливо як візуали), стає не менш важливим предметом мовного опису і інтерпретації, аніж такі класичні предмети герменевтичного аналізу, як мистецтво, реклама чи медіа.

Особливо цікавим і перспективним у даному ракурсі виглядає екологічний підхід до сприйняття, який запропонував свого часу Джеймс Дж. Гібсон, який стверджував, що людське візуальне сприйняття не є певним конструктом внутрішніх психічних процесів, але є прямим сприйняттям, яке слід більшою мірою пізнавати у його джерелах у навколишньому середовищі [Gibson 1978]. Вочевидь, такий зовнішній контекст формується не лише екологією у фізичному, біологічному чи іншому природничому сенсі слова, але й, як ми вважаємо, у сенсі соціальної і культурної екології сприйняття. Цю соціальну і культурну екологію слід розробляти на концептуальному рівні за допомогою філософських засобів пізнання [Braund 2008].

Величезний ресурс, який відкриває такий філософський екологічний підхід у пізнанні загалом і зокрема при вирішенні питань фахового перекладу, лише почали опановувати вітчизняні дослідники. Серед

таких праць можна назвати дослідження Михайла Бойченка, у яких він звертається або ж до ресурсу мовотворчості для позначення нової культурної реальності [Бойченко, & Бондарчук 2020], або ж виявляє механізм потенційного поглинання одної картини світу іншою – за прикладом водоворотів [Бойченко 2010]. Автори цієї статті також послідовно звертається до специфіки культурних контекстів – передусім у вимірі національної специфіки наукових досліджень [Kultaieva, & Grygorova 2024] та специфіки перекладу з урахуванням особливостей епістемічних культур [Panchenko, & Grygorova 2024]. Звісно, це лише окремі напрями, але вони вже позначають необхідні складові загального завдання опанування ресурсом філософського екологічного підходу у пізнанні загалом і зокрема при вирішенні питань фахового перекладу.

Висновки

На основі проведеної філософської оцінки аналітичного, герменевтичного та екологічного підходів до фахового перекладу художнього тексту було встановлено світоглядно-методологічну обумовленість культури зображення у художньому тексті, яку розкриває і робить очевидною цей переклад. Усвідомлення необхідності здобуття та розвитку цієї складової культури фахового перекладу спонукає рекомендувати враховувати цю обумовленість як основу кожного сумлінного фахового перекладу художнього тексту. Особливо яскраво ця необхідність проявляє себе при розгляді візуальних образів, які пов'язані з розкриттям особистостей персонажів художніх творів.

Аналітичний підхід сприяє кращому розумінню способу виконання завдань перекладу з іноземної мови, який виконує III: прагнення досягнути однозначності при перекладі тут є спільним, хоча й засоби її досягнення можуть відрізнатися. Програмісти, як люди, далекі від фахового перекладу, навряд чи зможуть принципово вирішити проблему якості фахового перекладу, хоча їх залучення є невід'ємною умовою ефективного розв'язання цієї проблеми. Сучасний фаховий перекладач має здійснювати постійний експертний супровід перекладу текстів, особливо складних у певному стосунку.

Герменевтичний підхід дає переваги при необхідності творчого і варіативного підходу до інтерпретації тексту, особливо якщо йдеться про фаховий переклад художнього тексту. Важливу роль відіграє відтворення перекладачем загальної картини, яку передає художній твір як цілісність. Якщо цим твором є візуальний об'єкт, важливо відтворити горизонт сприйняття його творця, з одного боку, та горизонти сприйняття тих, хто буде сприймати цей об'єкт – чи то з естетичних, чи з комерцій-

них чи ідеологічних міркувань. У кожному разі мова йтиме про потребу у злитті цих горизонтів.

Нарешті, екологічний підхід до візуального сприйняття акцентує увагу на контексті як вирішальному для сприйняття об'єкту, який знаходиться у цьому контексті. Розширення такого контексту від природного чи фізичного до соціального і культурного потребує філософського осмислення. Без такого осмислення неможливе сумлінне виконання фахового перекладу візуальних об'єктів, яке в кінцевому рахунку потребує послідовного звернення як до аналітичного, так і до герменевтичного і нарешті – екологічного підходу у здійсненні фахового перекладу.

Посилання:

- Апель, К.-О. (2009). *Дискурс і відповідальність: проблема переходу до постконвенціональної моралі*. Пер. з нім. В. Купліна. Київ: Дух і Літера.
- Бойченко, М. (2020). Соціальні теорії і дискурсивні та недискурсивні практики: освітня проба. *Філософська думка*. 2020. № 5. С. 23-40. <https://doi.org/10.15407/fd2020.05.023>
- Бойченко, М. І. (2010). Соціально-філософське бачення системоутворюючого характеру світогляду. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Філософія. Психологія. Педагогіка, (3), 18–22.
- Бойченко, М. (2012). Ціннісний функціоналізм як парадигмальне явище сучасної соціальної філософії. *Філософські проблеми гуманітарних наук*, 21, 23–26.
- Бойченко, М., & Бондарчук, Б. (2020). Мовотворчість і одивнення мови: не друзі, але і не вороги перекладача. *Філософія освіти*, 26(2), 155–167. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2020-26-2-11>
- Alloa, E. (2021). *Looking through Images: A Phenomenology of Visual Media*. Translated by Nils F. Schott. New York: Columbia University Press.
- Bachmann-Medick, D. (2016). *Cultural Turns: New Orientations in the Study of Culture*. English trans. by A. Blauhut after a completely revised and updates German edition. Berlin, Boston: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110402988>
- Boehm, G. & Mitchell, W. J. T. (2010). Pictorial versus Iconic Turn: Two Letters. In Curtis, N. (ed.). *The Pictorial Turn* (pp. 8–26). London & New York: Routledge.
- Braund, M. (2008). The Structures of Perception: An Ecological Perspective. *Kritike: An Online Journal of Philosophy*, 2. <https://doi.org/10.3860/krit.v2i1.574>.
- Chakraborty, S. (2017). Critical Thinking: An Approach that Synthesizes Analytic Philosophy, *Indian Philosophical Quarterly*, 44(1), 67–78.
- Gibson, J. J. (1978). The Ecological Approach to the Visual Perception of Pictures. *Leonardo*, 11(3), 227–235.
- Heidegger, M. (1977). Die Zeit des Weltbildes (1938). In: Heidegger, M. *Gesamtausgabe*. Bd. 5: Holzwege. (S. 87–88). Frankfurt am Main: Klostermann.
- Ivic, S. (2020). Paul Ricœur's hermeneutics as a bridge between aesthetics and ontology. *Rivista di estetica*, 73, 66–78. <https://doi.org/10.4000/estetica.6738>
- Kultaieva, M., & Grygorova, N. (2024). On Advantage or Disadvantage of Academic Scholarship for Life. *Philosophy of Education*, 29(2), 8–26. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-2-1>

- Mikkonen, J. (2021). Analytic Philosophy of Literature. In: Stalmaszczyk, P. (ed.). *The Cambridge Handbook of the Philosophy of Language*. (Pp. 659–674). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108698283.037>
- Müller, M. R. (2020). Image Clusters. A Hermeneutical Perspective on Changes to a Social Function of Photography [56 paragraphs]. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 21(2), Art. 4, *Studia Warmińskie*, 61, 89–98. <https://doi.org/10.31648/sw.10786>
- Rautenberg, J. (2023). Looking through Images: A Phenomenology of Visual Media by Emmanuel Alloa. *Estetika: The European Journal of Aesthetics*, LX/XVI(1), 101–106. <https://doi.org/10.33134/eeja.395>
- Ross, A. (2016). What is an image? Form as a category of meaning in philosophical anthropology. *Parrhesia*, 26, 20–39
- Tantray, M. A., Khan, T. R., & Rather, I. (2020). Nature of Analytical Philosophy. *Ravenshaw Journal of Philosophy*, 6, 16–31.
- Soreanu, C. (2022). The culture of visuals and the visuals of culture. *Culture and arts in the context of world cultural heritage. Klironomy*, 2(5), 7–17.
- Stefanink, B. (2017). The hermeneutical approach in Translation Studies. *Cadernos de Tradução*, 37(3), 21–52. <https://doi.org/10.5007/2175-7968.2017v37n3p21>
- Stejskal, J. (2021). Visual style hermeneutics: from style to context. *World Art*, 11(2), 201–227. <https://doi.org/10.1080/21500894.2021.1899984>
- Stolze, R. (2008). The hermeneutic approach in translation. *Ilha do Desterro. A Journal of English Language Literatures in English and Cultural Studies*, 57–69. CC BY-NC-ND 4.0
- Stolze, R. (2012). The hermeneutic approach to translation. *Vertimo Studijos*, (5), 30–42.
- Stolze, R., Stanley, J., & Cercel, L. (eds). (2015). *Translational Hermeneutics. The First Symposium*. București: Zeta Books.
- Vilchis Esquivel, L. del C. (2012). Hermeneutics of the Designed Image. *The International Journal of the Image* 2 (1): 47–56. <https://doi.org/10.18848/2154-8560/CGP/v02i01/44242>

References:

- Alloa, E. (2021). *Looking through Images: A Phenomenology of Visual Media*. Translated by Nils F. Schott. New York: Columbia University Press.
- Apel, K.-O. (2009). *Discourse and Responsibility: The Problem of Transition to Post-Conventional Morality* (V. Kuplin, trans.). Kyiv: Spirit and Letter
- Bachmann-Medick, D. (2016). *Cultural Turns: New Orientations in the Study of Culture*. English trans. by A. Blauhut after a completely revised and updates German edition. Berlin, Boston: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110402988>
- Boehm, G. & Mitchell, W. J. T. (2010). Pictorial versus Iconic Turn: Two Letters. In Curtis, N. (ed.). *The Pictorial Turn* (pp. 8–26). London & New York: Routledge.
- Boichenko, M., & Bondarchuk, B. (2021). Language creativity and the estrangement of language: not friends, neither enemies of the translator. *Philosophy of Education*, 26(2), 155–167. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2020-26-2-11>
- Boichenko, M. (2020). Social theories and discursive and non-discursive social practices: an educational test. *Filosoofska Dumka*, (5), 23–40. <https://doi.org/10.15407/fd2020.05.023>

- Boychenko, M. I. (2010). Social-philosophical vision of the system-forming nature of worldview. (In Ukrainian). *Bulletin of NTUU "KPI" Philosophy. Psychology Pedagogy*, (3), 18–22.
- Boychenko, M. (2012). Value functionalism as a paradigmatic phenomenon of modern social philosophy. *Philosophical problems of the humanities*, 21, 23–26.
- Braund, M. (2008). The Structures of Perception: An Ecological Perspective. *Kritike: An Online Journal of Philosophy*, 2. <https://doi.org/10.3860/krit.v2i1.574>.
- Chakraborty, S. (2017). Critical Thinking: An Approach that Synthesizes Analytic Philosophy, *Indian Philosophical Quarterly*, 44(1), 67–78.
- Gibson, J. J. (1978). The Ecological Approach to the Visual Perception of Pictures. *Leonardo*, 11(3), 227–235.
- Heidegger, M. (1977). Die Zeit des Weltbildes (1938). In: Heidegger, M. *Gesamtausgabe*. Bd. 5: Holzwege. (S. 87–88). Frankfurt am Main: Klostermann.
- Ivic, S. (2020). Paul Ricœur's hermeneutics as a bridge between aesthetics and ontology. *Rivista di estetica*, 73, 66–78. <https://doi.org/10.4000/estetica.6738>
- Kultaieva, M., & Grygorova, N. (2024). On Advantage or Disadvantage of Academic Scholarship for Life. *Philosophy of Education*, 29(2), 8–26. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-2-1>
- Mikkonen, J. (2021). Analytic Philosophy of Literature. In: Stalmaszczyk, P. (ed.). *The Cambridge Handbook of the Philosophy of Language*. (Pp. 659–674). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108698283.037>
- Müller, M. R. (2020). Image Clusters. A Hermeneutical Perspective on Changes to a Social Function of Photography [56 paragraphs]. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 21(2), Art. 4, <http://dx.doi.org/10.17169/fqs-21.2.3293>
- Panchenko, L., & Grygorova, N. (2024). Translating of Knowledge Cultures in the Context of Epistemic Justice. *Studia Warmińskie*, 61, 89–98. <https://doi.org/10.31648/sw.10786>
- Rautenberg, J. (2023). Looking through Images: A Phenomenology of Visual Media by Emmanuel Alloa. *Estetika: The European Journal of Aesthetics*, LX/XVI(1), 101–106. <https://doi.org/10.33134/eeja.395>
- Ross, A. (2016). What is an image? Form as a category of meaning in philosophical anthropology. *Parrhesia*, 26, 20–39
- Tantray, M. A., Khan, T. R., & Rather, I. (2020). Nature of Analytical Philosophy. *Ravenshaw Journal of Philosophy*, 6, 16–31.
- Soreanu, C. (2022). The culture of visuals and the visuals of culture. *Culture and arts in the context of world cultural heritage. Klironomy*, 2(5), 7–17.
- Stefanink, B. (2017). The hermeneutical approach in Translation Studies. *Cadernos de Tradução*, 37(3), 21–52. <https://doi.org/10.5007/2175-7968.2017v37n3p21>
- Stejskal, J. (2021). Visual style hermeneutics: from style to context. *World Art*, 11(2), 201–227. <https://doi.org/10.1080/21500894.2021.1899984>
- Stolze, R. (2008). The hermeneutic approach in translation. *Ilha do Desterro. A Journal of English Language Literatures in English and Cultural Studies*, 57–69. CC BY-NC-ND 4.0
- Stolze, R. (2012). The hermeneutic approach to translation. *Vertimo Studijos*, (5), 30–42.

- Stolze, R., Stanley, J., & Cercel, L. (eds). (2015). *Translational Hermeneutics. The First Symposium*. București: Zeta Books.
- Vilchis Esquivel, L. del C. (2012). Hermeneutics of the Designed Image. *The International Journal of the Image* 2 (1): 47-56. <https://doi.org/10.18848/2154-8560/CGP/v02i01/44242>

Nadiia Grygorova, Olha Ivashchenko. Image Culture in a Fictional Text: Challenges to the Honesty of Professional Translation

The translation situation is a combination of the need to accurately convey the original message of its author embedded in the text with the freedom to interpret this message in the context of the language and culture of translation. The set of expressive means of each language implies a certain degree of alternative use of them, which makes it possible to choose the best option to achieve a more accurate understanding of the author's message, taking into account the specifics of both the original language and the target language. Artificial intelligence (AI), which is increasingly and more often used also for the needs of translation from a foreign language, does not always capture the subtleties of contextual translation tasks. In the situation of professional translation, knowledge of a specific vocabulary inherent in a certain area of special knowledge is not enough – after all, deep knowledge of the translation issues is also necessary. When it comes to the honesty of professional translation of fiction texts, AI is more inclined to circumvent the problem than to solve it. For example, the question of understanding the personalities of the characters of a work of art, their emotions, motivations, etc. is acute. The author's depiction of these characters often includes indirect characteristics, as well as irony, which sometimes forces us to understand certain characteristics in the exact opposite way. The article analyzes the strengths and limitations of the analytical and hermeneutic approaches to performing tasks of translating visual images. The authors of this article pay special attention to the analysis of the ecological approach in the theory of perception and the significance of its use in forming the culture of visual images, which provides an important methodological basis for successful professional translation of the linguistic expression of visual images. Therefore, the use of AI in translation from a foreign language should be accompanied by an expert assessment by a person who is a specialized professional translator.

Keywords: professional translation, image culture, visual images, Artificial Intelligence (AI), honesty of professional translation, a person as a professional translator.

Григорова, Надія, кандидат соціологічних наук, докторантка кафедри філософії, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди (м. Харків, Україна).

<https://orcid.org/0000-0001-8553-2389>

E-mail: grigorovanadezda1971@i.ua

Іващенко, Ольга, кандидат філософських наук, доцент, декан факультету образотворчого мистецтва, Харківська державна академія дизайну і мистецтв (м. Харків, Україна).

E-mail: ivashenkoolga1974@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3213-7525>.

Grygorova, Nadiia, PhD in Sociology, Postdoctoral student, Department of Philosophy at H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Kharkiv-city, Ukraine).

<https://orcid.org/0001-8553-2389>

E-mail: grigorovanadezda1971@i.ua

Ivashchenko, Olha, PhD in Philosophical Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Fine Arts, Kharkiv State Academy of Design and Arts (Kharkiv-city, Ukraine).

E-mail: ivashenkoolga1974@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3213-7525>